

justice and equality. The latest approaches to education require scientists and teachers not only to adapt curricula, but also to deeply understand the philosophical and cultural foundations of pedagogical activity. This requires a systematic analysis of the ways in which science, culture and ideology shape public perceptions and determine attitudes towards persons with psychophysical impairments.

Keywords: socialization, children with visual impairments, humanistic paradigm, inclusive education, culture, ideology, sociocultural principles.

Подано 27.01.2025

Рекомендовано до друку 05.12.2025

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2025.49.13>

УДК 364-053.2:316.48:355.01

О.Ю. Міхєєва

o.yu.mikheyeva@udu.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0002-8358-3840>

Н.О. Мирошніченко

n.o.myroshnichenko@npu.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0001-5391-0866>

СИСТЕМА РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО В УМОВАХ СОЦІАЛЬНИХ ТА ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

У статті досліджено систему реабілітаційної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах посилення соціальних і воєнних викликів. Актуальність проблематики зумовлена зростанням кількості дітей, які зазнали втрати батьків, вимушеного переміщення, насильницьких подій та тривалого перебування в ситуації невизначеності й небезпеки. Проаналізовано основні психологічні, соціальні та педагогічні проблеми, з якими стикається зазначена категорія дітей, зокрема порушення емоційної стабільності, труднощі формування прив'язаності, зниження рівня довіри до дорослих і соціальних інституцій, а також затримки особистісного й освітнього розвитку. Розглянуто вплив травматичних подій війни, втрати сімейного середовища та нестабільності соціального простору на психоемоційний стан, поведінкові реакції та процес соціалізації дітей. Визначено ключові напрями комплексної реабілітації, що поєднує психологічну допомогу, педагогічний супровід, соціальну підтримку та заходи з формування життєвих навичок і стійкості до стресу. Особливу увагу приділено ролі міждисциплінарної взаємодії фахівців — психологів, соціальних педагогів, педагогів, медичних працівників і представників соціальних служб — у забезпеченні безперервності та ефективності реабілітаційного процесу. Наголошено на значенні індивідуалізованих програм підтримки, створення безпечного середовища, залучення прийомних сімей, закладів інституційного догляду та громадських організацій для успішної соціальної адаптації й інтеграції дітей у суспільство в умовах тривалих наслідків війни.

Ключові слова: діти-сироти, діти позбавлені батьківського піклування, соціальна реабілітація, соціальна допомога, міждисциплінарна взаємодія, соціальний захист дітей, психолого-педагогічна допомога, соціальна адаптація.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується поглибленням соціальних криз та тривалими воєнними викликами, що істотно впливають на становище найбільш вразливих категорій населення, зокрема дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Воєнні дії, масове внутрішнє переміщення, руйнування соціальної інфраструктури, втрата батьків або опікунів, а також порушення звичних умов життя спричиняють комплексні негативні наслідки для психічного, емоційного та соціального розвитку дітей. У таких умовах зростає рівень психологічних травм, тривожних і депресивних станів, поведінкових порушень, що ускладнює процес їх соціалізації та інтеграції в освітнє й суспільне середовище.

Незважаючи на активізацію діяльності державних органів, закладів соціального захисту, освітніх установ та громадських організацій, існуюча система реабілітаційної підтримки дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, часто має фрагментарний характер і не забезпечує цілісного підходу до подолання наслідків травматичного досвіду. Відсутність чітко вибудованої міждисциплінарної взаємодії між фахівцями соціальної роботи, психологами, педагогами, медичними працівниками та представниками громадського сектору знижує ефективність реабілітаційних заходів. Крім того, чинні

програми не завжди враховують специфіку воєнного часу, індивідуальні потреби дітей та довготривалі наслідки пережитих кризових ситуацій.

У зв'язку з цим актуалізується необхідність наукового осмислення та вдосконалення системи реабілітаційної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спрямованої на відновлення їхнього психоемоційного стану, формування життєвої стійкості, соціальної адаптації та успішної інтеграції в суспільство в умовах соціальних і воєнних викликів.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематика реабілітації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є предметом наукового аналізу вітчизняних і зарубіжних дослідників у галузях соціальної педагогіки, психології, соціальної роботи та спеціальної освіти. У наукових працях значна увага приділяється питанням соціалізації дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, формуванню їхньої життєвої компетентності, подоланню наслідків депривації та емоційної занедбаності (Г. Костюшко, Ж. Петрочко, Дж. Буолбі (J. Bowlby)).

Українські науковці Н. Комарова, О. Міхеєва, І. Пеша, І. Трубавіна досліджують особливості психолого-педагогічного супроводу дітей-сиріт, ефективні форми соціальної адаптації, розвиток альтернативних форм сімейного виховання та роль інституцій соціального захисту у забезпеченні прав дитини. У працях О. Мороз, Ж. Петрочко, А. Полянничко, Л. Цибулько та зосереджено увагу на необхідності індивідуалізації реабілітаційних програм, застосуванні корекційно-розвивальних технологій і створенні безпечного освітнього середовища.

Зарубіжні дослідження M. Rutter, Bessel van der Kolk акцентують на впливі ранньої втрати батьківської опіки, травматичних подій і тривалого перебування в інституційних закладах на емоційний розвиток дитини, її здатність до формування соціальних зв'язків і саморегуляції. Окремий напрям наукових розвідок присвячено травмоорієнтованим підходам, психосоціальній підтримці дітей у кризових і постконфліктних умовах, а також міжвідомчій співпраці у сфері захисту дитинства.

Водночас аналіз наукових публікацій засвідчує недостатню кількість комплексних досліджень, спрямованих на розкриття системи реабілітаційної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, саме в умовах тривалих соціальних і воєнних викликів в Україні. Це зумовлює потребу в подальших наукових пошуках, спрямованих на узагальнення ефективних практик і розроблення цілісної моделі реабілітаційної підтримки зазначеної категорії дітей.

Мета статті. Полягає у теоретичному аналізі та обґрунтуванні системи реабілітаційної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах соціальних і воєнних викликів, а також у визначенні основних напрямів і ефективних механізмів її реалізації з метою відновлення психоемоційного стану, соціальної адаптації та успішної інтеграції дітей у суспільство.

Виклад матеріалу дослідження. В умовах глибоких соціальних трансформацій та повномасштабної війни в Україні проблема захисту прав і забезпечення повноцінного розвитку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, набула особливої гостроти. Воєнні дії спричинили зростання кількості дітей, які втратили батьків або були розлучені з родиною, зазнали вимушеного переміщення, психологічних травм, соціальної дезадаптації.

У цих умовах система реабілітаційної підтримки набуває ключового значення як інструмент відновлення психічного, соціального, фізичного та емоційного благополуччя дитини, а також її успішної інтеграції в суспільство.

Реабілітаційна підтримка дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, розглядається нами як комплексна, багаторівнева система заходів, спрямованих на подолання наслідків психоемоційних травм, відновлення порушених соціальних зв'язків, формування навичок самостійного життя, забезпечення умов для гармонійного розвитку особистості. Вона включає психологічну, соціальну, педагогічну, медичну та правову допомогу, що реалізується з урахуванням віку, індивідуального досвіду та життєвих обставин кожної дитини.

Соціальні та воєнні виклики суттєво ускладнили процес реабілітації дітей зазначеної категорії. Серед основних негативних чинників виокремлюють: втрату почуття безпеки та стабільності, переживання травматичного досвіду (обстріли, окупація, втрати), порушення доступу до освіти, медицини та соціальних послуг, часті переміщення та розрив звичних соціальних контактів. Усе це зумовлює підвищений ризик розвитку посттравматичних стресових розладів, емоційних порушень, проблем поведінки та труднощів соціалізації.

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, є однією з найбільш уразливих категорій дитячого населення, особливо в умовах сучасних соціальних і воєнних викликів. Відсутність стабільного сімейного середовища та пережиті травматичні події зумовлюють комплекс психологічних, соціальних і педагогічних проблем, що суттєво впливають на їхній розвиток і процес соціалізації.

Психологічні труднощі є одними з найбільш поширених і глибоких, оскільки формуються внаслідок втрати батьків, дефіциту емоційної підтримки та травматичного досвіду. О. Міхеєва (2025), Ж. Петрочко (2023), І. Пеша (2023) вказують, що основними психологічними труднощами у дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування можуть бути: емоційна депривація, що проявляється у нестачі любові, турботи, відчуття захищеності та прийняття; порушення прив'язаності, недовіра до дорослих, труднощі у встановленні стабільних міжособистісних стосунків; підвищений рівень тривожності та страху, зумовлений пережитими втратами, воєнними подіями, невизначеністю майбутнього; посттравматичні реакції, які можуть виявлятися у вигляді емоційної нестабільності, дратівливості, замкненості або агресивної поведінки; занижена самооцінка та почуття меншовартості, що формуються через відсутність позитивного сімейного досвіду та соціальну стигматизацію; порушення емоційної саморегуляції, складність у вираженні та усвідомленні власних почуттів. Інша група проблем, які виділяють вказані науковці з якими стикаються діти – сироти та діти позбавлені батьківського піклування є соціальні. Соціальні проблеми пов'язані з обмеженими можливостями соціалізації та адаптації до суспільного життя таких дітей. Серед ключових соціальних труднощів виокремлюють: соціальну дезадаптацію, труднощі у входженні в нові колективи, громади, прийомні сім'ї; дефіцит соціальних навичок, зокрема навичок комунікації, співпраці, розв'язання конфліктів; відчуття ізольованості та самотності, відсутність стабільних соціальних зв'язків; стигматизацію та дискримінацію, пов'язану зі статусом дитини-сироти або дитини з інституційного закладу; низький рівень соціальної підтримки, обмежений доступ до ресурсів громади; ризик девіантної поведінки, зумовлений відсутністю позитивних моделей соціальної взаємодії та контролю. Педагогічні труднощі є наслідком як психологічних, так і соціальних проблем та суттєво впливають на освітню траєкторію такої категорії дітей. Зазвичай у даній категорії дітей наявні освітні втрати та прогалини у знаннях, спричинені частими змінами місця проживання, закладів освіти, перервами у навчанні; низька навчальна мотивація, відсутність віри у власні здібності та перспективи; порушення навчальної дисципліни, труднощі з дотриманням правил і вимог; проблеми адаптації до освітнього середовища, особливо в нових школах або інклюзивних класах; обмежений педагогічний супровід, нестача індивідуального підходу з боку вчителів; недостатній розвиток навичок самостійного навчання, планування та відповідальності. Психологічні, соціальні та педагогічні проблеми перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємно підсилюють одна одну. Психоемоційна нестабільність ускладнює навчання, освітні труднощі посилюють соціальну ізоляцію, а соціальна дезадаптація негативно впливає на психологічний стан таких дітей (Міхеєва О., 2025, с. 206). Отже, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, потребують комплексної міждисциплінарної реабілітації та підтримки, що поєднує психологічну допомогу, соціальний супровід та педагогічну підтримку. Лише системний підхід дозволяє зменшити негативні наслідки травматичного досвіду та забезпечити умови ефективної соціалізації та реабілітації.

Травматичні події, втрата сімейного середовища та нестабільність соціального простору мають глибокий і тривалий вплив на психоемоційний стан дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, порушуючи відчуття безпеки, довіри до світу та емоційної стабільності. Це негативно відбивається на особистісному розвитку даної категорії дітей, формуванні самооцінки, поведінкових реакціях і здатності до повноцінної соціальної адаптації. Негативний вплив травматичних подій, втрати сімейного середовища та нестабільності соціального простору на дітей проявляється комплексно й охоплює кілька ключових сфер розвитку. По-перше, на психоемоційному рівні у дітей часто спостерігаються підвищена тривожність, емоційна нестабільність, страхи, замкнутість або, навпаки, імпульсивність і дратівливість. Порушується відчуття базової безпеки, знижується довіра до дорослих і навколишнього світу, що ускладнює формування стійких емоційних зв'язків. По-друге, в особистісному розвитку негативний досвід може призводити до заниженої самооцінки, почуття покинутості, невпевненості у власних можливостях та труднощів у формуванні позитивної ідентичності. Діти часто відчувають внутрішню напругу, розгубленість і нестачу життєвих орієнтирів. По-третє, у соціальній поведінці виникають проблеми з адаптацією до нових умов, встановленням контактів з однолітками й

дорослими, дотриманням соціальних норм і правил. Це може проявлятися в ізоляції, конфліктності, недовірі або пасивності в соціальних взаємодіях. По-четверте, в освітній сфері психоемоційна напруга негативно позначається на концентрації уваги, пам'яті, навчальній мотивації та успішності. Часті зміни середовища й відсутність стабільної підтримки перешкоджають формуванню стійкого інтересу до навчання та пізнавальної активності (Мороз О. 2025, с. 142). Таким чином, сукупний вплив зазначених чинників гальмує гармонійний розвиток дитини й потребує цілеспрямованої психологічної, соціальної та педагогічної підтримки.

Комплексна реабілітація дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, передбачає системний підхід, спрямований на відновлення психоемоційного благополуччя, формування соціальних навичок і забезпечення успішної інтеграції дитини в суспільство. До ключових напрямів такої реабілітації належать: психологічна реабілітація, яка зосереджується на подоланні наслідків травматичного досвіду, зниженні рівня тривожності та страхів, стабілізації емоційного стану дитини. Вона передбачає розвиток навичок емоційної саморегуляції, формування почуття безпеки, довіри до дорослих і позитивного ставлення до себе. Соціальна реабілітація та адаптація, спрямована на відновлення й розвиток соціальних зв'язків, формування комунікативних умінь, навичок взаємодії в колективі та дотримання соціальних норм. Важливим аспектом є підготовка дитини до самостійного життя, участі в житті громади та виконання соціальних ролей. Педагогічна підтримка, що включає подолання освітніх втрат, створення індивідуальних освітніх траєкторій, розвиток пізнавальної активності та навчальної мотивації. Особлива увага приділяється формуванню життєвих компетентностей, критичного мислення та навичок самонавчання. Сімейно-орієнтований напрям, який полягає у створенні або відновленні для дитини стабільного, безпечного сімейного середовища через розвиток сімейних форм виховання, підтримку прийомних сімей і патронату. Саме сімейне оточення виступає ключовим чинником довготривалої реабілітації (Bondarenko, N., & Kovalenko, O.S. 2023, с. 20). Міждисциплінарна та міжвідомча взаємодія, що забезпечує узгоджену роботу психологів, педагогів, соціальних працівників, медиків і представників громадських організацій. Такий підхід дозволяє комплексно враховувати потреби дитини та забезпечувати безперервність реабілітаційного процесу.

Отже, комплексна реабілітація має бути цілісною, індивідуалізованою та спрямованою не лише на подолання наслідків травми, а й на створення умов для повноцінного розвитку й успішної соціальної інтеграції дитини.

Міждисциплінарна взаємодія фахівців є ключовою умовою ефективного надання реабілітаційної допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, особливо в умовах соціальних і воєнних викликів. Комплексність проблем цієї категорії дітей зумовлює потребу в узгодженій роботі психологів, педагогів, соціальних працівників, медиків, юристів та представників громадських організацій (). Завдяки міждисциплінарному підходу забезпечується цілісне бачення потреб дитини, що дозволяє враховувати не лише її психоемоційний стан, а й соціальні умови, освітні потреби, стан здоров'я та правовий статус. Спільне планування й реалізація реабілітаційних заходів сприяють підвищенню їхньої результативності, уникненню дублювання функцій і фрагментарності допомоги. Крім того, ефективна взаємодія фахівців забезпечує безперервність реабілітаційного процесу, своєчасне реагування на зміни в стані дитини та корекцію індивідуальної програми підтримки. Таким чином, міждисциплінарна співпраця виступає необхідною передумовою успішного відновлення, соціальної адаптації та повноцінної інтеграції дитини в суспільство.

Реабілітація дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах воєнних дій має виразну специфіку, зумовлену поєднанням особистісних втрат, травматичного досвіду та тривалої нестабільності життєвого середовища. Війна не лише поглиблює вже наявні проблеми цієї категорії дітей, а й створює нові ризики для їхнього психічного здоров'я, соціального розвитку та безпеки. Насамперед, реабілітаційна робота здійснюється в умовах хронічного стресу та повторної травматизації, що потребує застосування травма-орієнтованого підходу. Фахівці зосереджуються не тільки на подоланні наслідків пережитих подій, а й на формуванні в дитини відчуття поточної безпеки, передбачуваності та емоційної підтримки навіть за умов загрози. Важливою особливістю є нестабільність соціального простору: вимушене переміщення, зміна місця проживання, навчального закладу або опікунів. Це ускладнює процес соціальної адаптації та потребує гнучких, мобільних форм реабілітаційної допомоги, здатних швидко адаптуватися до нових умов і ресурсів громади. Освітній

компонент реабілітації в умовах війни орієнтований на компенсацію освітніх втрат, підтримку навчальної мотивації та створення безпечного освітнього середовища. Навчання має поєднується з психологічною підтримкою, що дозволяє зменшити напруження та сприяти відновленню відчуття нормальності в житті дитини. Особливої уваги потребує посилення ролі сімейних і наближених до сімейних форм виховання, які забезпечують емоційну стабільність і сталість взаємин. У воєнний час саме сімейне середовище стає ключовим ресурсом для відновлення та довготривалої реабілітації дитини. Таким чином, специфіка реабілітації даної категорії дітей в умовах воєнних дій полягає в необхідності поєднання кризової допомоги з довготривалою підтримкою, гнучкості підходів, міждисциплінарної взаємодії та пріоритету безпеки й психологічної стабільності дитини.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Нами встановлено, що система реабілітаційної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах соціальних та воєнних викликів набуває особливої актуальності та потребує комплексного, міждисциплінарного підходу. Воєнні дії, вимушене переміщення, втрата близьких, руйнування соціальних зв'язків і нестабільність середовища суттєво поглиблюють психологічні, соціальні та освітні проблеми даної вразливої категорії дітей. Ефективна реабілітаційна підтримка має ґрунтуватися на поєднанні соціально-педагогічних, психологічних, медичних і правових заходів, спрямованих на відновлення емоційного благополуччя, соціальної адаптації та формування життєвих компетентностей дітей. Важливу роль у цьому процесі відіграє координація діяльності державних органів, закладів освіти, соціальних служб, громадських і волонтерських організацій, а також підготовка фахівців до роботи в умовах криз і травматичного досвіду дітей. Особливу увагу слід приділяти розвитку сімейних форм виховання, індивідуалізації реабілітаційних програм, впровадженню травма-орієнтованого підходу та створенню безпечного, підтримувального середовища для гармонійного розвитку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Безсистемність або фрагментарність реабілітаційних заходів значно знижує їх ефективність у довгостроковій перспективі.

Перспективи подальших наукових пошуків полягають у розробленні та апробації інноваційних моделей реабілітаційної підтримки дітей-сиріт в умовах воєнного та післявоєнного періоду, дослідженні впливу цифрових та дистанційних форм допомоги, а також у вивченні успішних міжнародних практик їх соціальної інтеграції. Актуальним залишається також аналіз ефективності міжвідомчої взаємодії та розробка критеріїв оцінювання результативності реабілітаційних програм з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини вказаної категорії

Список використаних джерел:

1. Міхєєва О. (2025). Аспекти соціальної роботи з дітьми під час війни. Соціальна робота: реалії та перспективи : зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди Всесвітнього дня соціальної роботи, м. Полтава, 18–19 бер. 2025 р. / за заг. ред. Н. О. Сайко, В. І. Березан. Полтава, 2025. 205-208. Режим доступу: <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0-2025.pdf#page=205>
2. Мороз О. (2025). Визначення потреби громади у соціальній послугі догляду та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 1 (56). 141-144. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.141-144>
3. Петрочко Ж., Датченко Н. (2023). Забезпечення найкращих інтересів дитини в умовах війни в Україні. *Вічливість. Humanitas*, Вип. 3. 70-78. DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.11>
4. Пеша І., Сопівник І., Галайдюк В., Кошук О. (2023). Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю. Навчальний посібник. Київ. Компринт. 449. <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi76/0056869.pdf>
5. Bondarenko, N., & Kovalenko, O.S. (2023). Social and pedagogical rehabilitation of orphan children and children deprived of parental care. *Humanities Studios: Pedagogy, Psychology, Philosophy*, 11(3), 16-23. [https://doi.org/10.31548/hspedagog14\(3\).2023.16-23](https://doi.org/10.31548/hspedagog14(3).2023.16-23)

References:

1. Mikheieva O. (2025). Aspekty sotsialnoi roboty z ditmy pid chas viiny. Sotsialna robota: realii ta perspektyvy : zb. nauk. pr. Vseukr. nauk.-prakt. konf. z nahody Vsesvitnoho dnia sotsialnoi roboty, m. Poltava, 18–19 ber. 2025 r. / za zah. red. N. O. Saiko, V. I. Berezan. Poltava, 2025. 205-208. <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0-2025.pdf#page=205>
2. Moroz O. (2025). Vyznachennia potreby hromady u sotsialnii posluzi dohliadu ta vykhovannia ditei v umovakh, nablyzhenykh do simeinykh. *Naukovyi*

visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: «Pedagogika. Sotsialna robota». 1 (56). 141-144. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.141-144> 3. Petrochko Zh., Datchenko N. (2023). Zabezpechennia naikrashchych interesiv dytyny v umovakh viiny v Ukraini. Vvichlyvist. Humanitas, Vyp. 3. 70-78. DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.11> 4. Pesha I., Sopivnyk I., Halaidiuk V., Koshuk O. (2023). Sotsialna robota z simiamy, ditmy ta moloddiu. Navchalnyi posibnyk. Kyiv. Komprynt. 449. <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi76/0056869.pdf> 5. Bondarenko, N., & Kovalenko, O. S. (2023). Social and pedagogical rehabilitation of orphan children and children deprived of parental care. *Humanities Studios: Pedagogy, Psychology, Philosophy*, 11(3), 16–23. [https://doi.org/10.31548/hspedagog14\(3\).2023.16-23](https://doi.org/10.31548/hspedagog14(3).2023.16-23)

Mikheieva O., Myroshnichenko N. System of rehabilitation support for orphaned children and children deprived of parental care in the context of social and military challenges.

The article examines the system of rehabilitation support for orphaned children and children deprived of parental care in the context of social and military challenges. The main psychological, social, and pedagogical problems faced by this category of children are analyzed. The impact of traumatic events, the loss of a family environment, and the instability of the social space on the psycho-emotional state and development of children is considered. The key directions of comprehensive rehabilitation aimed at restoring the psycho-emotional state, social adaptation, and integration into society are identified. Emphasis is placed on the importance of interdisciplinary cooperation among specialists in the process of providing rehabilitation support.

Key words: orphaned children, children deprived of parental care, social rehabilitation, social support, interdisciplinary cooperation, child social protection, psychological and pedagogical support, social adaptation.

Подано 27.01.2025

Рекомендовано до друку 05.12.2025

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2025.49.14>

УДК: 159.938.363.7:355.087.2

В.О. Павлєєв

vitaliipavlieiev@psychology-naes-ua.institute

<https://orcid.org/0000-0003-1378-5815>

ФОРМАЛЬНО-ДИНАМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ВОЛОНТЕРІВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ

У статті досліджено формально-динамічні характеристики темпераменту волонтерів на різних стадіях синдрому емоційного вигорання (СЕВ). Волонтери розподілено на три групи: ЕГ-1 (сформоване вигорання, n=192), ЕГ-2 (формування вигорання, n=281), ЕГ-3 (контрольна група, n=240). Застосовано опитувальник ОФДВІ В.М. Русалова. Група ЕГ-2 продемонструвала найвищу емоційність і найнижчу пластичність, ЕГ-1 — емоційне притуплення при збереженій когнітивній гнучкості, ЕГ-3 — збалансований профіль. Результати обґрунтовують необхідність регулювання темпу діяльності та емоційного навантаження для профілактики СЕВ у волонтерів.

Ключові слова: формально-динамічні властивості; темперамент; емоційне вигорання; волонтери; пластичність; емоційність; темп; ергічність; профілактика.

Постановка проблеми. Емоційне вигорання являє собою хронічний стан психічного й фізичного виснаження, що виникає внаслідок тривалого впливу стресових чинників, особливо під час виконання соціально значущої діяльності, яка потребує високого рівня емпатії, відповідальності та психологічної стійкості [17, с. 102]. Волонтерська діяльність, що передбачає роботу в умовах невизначеності, дефіциту ресурсів та нерідко в екстремальних або небезпечних ситуаціях, асоціюється зі значним психологічним навантаженням і формує підвищений ризик розвитку синдрому емоційного вигорання (СЕВ) [1, с. 52]. Емпіричні дані свідчать, що серед обстежених волонтерів в Україні 61,2% мають виражені ознаки СЕВ, з яких 34,0% перебувають на стадії формування синдрому, а 27,2% --- на стадії сформованого вигорання, що засвідчує масштабність та актуальність проблеми для сучасного волонтерського середовища [1, с. 55].

Міжнародні систематичні огляди та метаналізи підтверджують високу поширеність